

Nők és férfiak választási magatartása

Nagy Ildikó – Tóth István György

Bevezetés

Ahhoz, hogy a nők választói magatartásáról vizsgálatok készülhessenek, több feltételnek kellett együtt állnia. A nők választójogának kiterjesztése és az általános demokratikus választójogi rendszerek elterjedése mellett természetesen arra is szükség volt, hogy rendelkezésre álljanak azok a tudományos technikák, amelyek lehetővé teszik nagy tömegű empirikus adat szisztematikus feldolgozását. Az első átfogó vizsgálat a női választói magatartásról az európai országokra vonatkozóan 1955-ben készült az UNESCO támogatásával. A felmérés eredményei szerint akkor még kevesebb nő vett részt a választásokon, mint férfi, és jobbra a mérsékelt konzervatív pártokra szavaztak. Később a demokratikus rendszerekben természetesen elindult a verseny a nők szavazataiért is, és elsősorban a baloldali pártok (pl. Olaszországban és Franciaországban a kommunista pártok) próbálták meggyőzni a nőket maguk számára. A nők választói magatartása azonban nem volt függetleníthető az általános emancipációs törekvésektől. A hatvanas években is jellemző maradt, hogy a nők a konzervatív pártokat támogatták, illetve ahol volt, ott az egyházi pártokra szavaztak. (Jenson, 1987; Ross–Jenson, 1988; idézi Lévai, 2000)

Jelentős változás a hetvenes években következett be, amikor a nők növekvő aránya ment el szavazni, és egyre nagyobb hányaduk baloldali pártokra kezdett el szavazni. A hetvenes évek végére a női és a férfi szavazói magatartás közötti különbségek egyre jobban kezdett eltűnni, és több kutató is azt gondolta, hogy a nők egyszerűen követik a férfi szavazói magatartást. (Sineau, 1994; idézi Lévai, 2000:56)

Az elmúlt évtizedekben a nők társadalmi-gazdasági helyzete jelentős változáson ment keresztül (pl. Nyugat-Európában nőtt a nők részvétele a munkaerőpiacon, oktatási reform következtében emelkedett a nők képzettsége, a szekularizáció következtében csökkent a korábbi erős vallásosság stb.), ami erős hatással volt a nők választói magatartására is. A nők aktív részvétele a gazdaságban szoros összefüggést mutat azzal, hogy a női választók inkább a baloldali pártokra adják voksukat, hiszen ezek azok a pártok, amelyek a munkahely és a családi teendők összeegyeztetésével kampányolnak. A mai fiatal nők kevésbé vallásosak, mint ahogy az az ötvenes-hatvanas években jellemző volt, akik akkor inkább a jobboldali, konzervatív pártokat

választották. A szociáldemokrata pártok legfőbb alapelvei, például az esélyegyenlőség egybecsengenek a nőmozgalmak követeléseivel. (Scholzmann *et al.*, 1998; idézi Lévai, 2000)

Mindazonáltal, önmagában a női szavazók pártválasztása általában csak kismértékben tér el a férfiakétól. Elképzelhető azonban az, hogy a női szavazók politikához való viszonya, szavazási elszántsága más, mint a férfiaké, és ezáltal a választásokon ténylegesen megjelent nők pártválasztása esetleg jelentékenyebb mértékben tér el a férfiakétól. Legutóbb, 1998-ban a magyarországi választásokon az első forduló különösen alacsony választási részvételt hozott. Ez az alacsony részvétel szabta meg lényegében a parlament összetételét is, hiszen könnyen előfordulhatott volna, hogy néhány százalékkal magasabb részvétel esetén ma eggyel kevesebb párt lenne a parlamentben. Meg kell jegyezni, az alacsony választási részvétel nem csak a négy évvel ezelőtti magyarországi választásokon volt tapasztalható. Az emlékezetes legutóbbi amerikai elnökválasztáson lényegében az döntötte el a végső győzelmet, hogy Al Gore kampánya kevésbé tudta részvételre ösztönözni saját szavazótáborát, mint ellenfele. 2001-ben pedig az angliai választások után a kutatókat komoly fejtörésre és a választási részvétel jobb prediktorainak keresésére készítette a kialakult eredmény. (Worchester–Mortimore–Goschalk, 2001) Hasonlóképpen, az elmúlt őszi, földindulásszerű lengyel választási eredmények is szükségessé teszik, hogy a lengyel közvélemény-kutatók újragondolják a szavazási hajlandóság mérésére alkalmazott eszközök alkalmasságát.

Tanulmányunk témája a nők és a férfiak választási magatartásának összevetése. Azt vizsgáljuk, hogy mennyire tér el egymástól a férfiak és a nők választási elszántsága? Vajon számít-e a választásokon való részvételben, hogy milyen nemű, illetve milyen családi állapotú az egyén? Vajon a nők vagy a férfiak mennek el inkább szavazni? Mennyire igaz az, hogy a párok befolyásolják egymást abban, hogy elmenjenek-e szavazni vagy sem?

Feltételezéseink szerint a választási magatartást a következő fontosabb tényezőcsoportok befolyásolhatják.

1. *A megkérdezettek neme.* Tulajdonképpen ez a legfontosabb kutatási kérdésünk. Hipotézisünk szerint a férfiak és a nők szavazási hajlandósága eltér egymástól. Sztereotípiák, mindennapi tapasztalatok és a politizálásról vallott közkeletű nézetek alapján azt várhatjuk, hogy a férfiak között magasabb a választásokon való részvételi hajlandóság, mint a nők között. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy egy adott választáson esetleg több férfi venne részt, mint amennyi nő, hiszen a nők száma a választókorú magyar állampolgárok között magasabb, mint a férfiaké. Mindemellert vannak a választói magatartásra valószínűsíthetően ható más tényezők is. A megkérdezettek nemére vonatkozóan tehát azt várjuk, hogy egyéb tényezők változatlansága mellett a férfiak nagyobb arányban vennének részt a választásokon, mint a nők.

2. *Együttélési minták.* Azzal a feltételezéssel élünk, hogy a szavazási magatartást általában is befolyásolja az egyének közvetlen társadalmi környezete. Különösképpen feltételezhetjük mindezt a párkapcsolatban, illetve családban élőkre vonatkozóan. Miközben valószínűnek tartjuk, hogy az egyének politikáról vallott nézeteit általában befolyásolhatják a szülői családból hozott minták, több érvünk is van amellett, hogy feltételezzük a családban élők szavazási viselkedésének hasonlóságát. Egyfelől feltételezünk egy szelektív jellegű folyamatot. Azt gondoljuk, hogy már a kezdeteknél alapvetően azok döntenek az együttélés mellett, akik legalább többé-kevésbé hasonló módon gondolkodnak általában a világ és a közélet dolgairól. Másfelől a párkapcsolatban élők minden bizonnyal kommunikálnak egymással, a viták, megbeszélések során politikai álláspontjaik közeledhetnek egymáshoz. Végezetül nem zárható ki az sem, hogy a család valamelyik tagja domináns, véleményformáló pozícióban van, és az ő véleménye befolyásolja a többi családtagét. Azt feltételezzük tehát, hogy a párkapcsolatban élők esetében az egyén választói magatartását befolyásolja a párja választói magatartása. Mind a választásokon való részvételben – tehát nagyobb eséllyel vett részt az a választásokon, akinek a párja is volt szavazni –, mind pedig a választott párt tekintetében, azaz nagyobb eséllyel szavaz egy bizonyos pártra az adott személy, ha a párja is ugyanarra a pártra szavazott.

3. *A kérdezett iskolai végzettsége.* Nagy számú szociológiai vizsgálat egybehangzó eredménye szerint a különféle társadalmi kérdésekben vallott vélemények és attitűdök nagy mértékben függenek a megkérdezettek iskolai végzettségétől. Minél magasabb valakinek az iskolázottsága, annál inkább várható, hogy több információval, esetleg kifinomultabb véleménnyel rendelkezik, továbbá informáltabb döntést hoz akár a választási kérdésekben is. A véleményeket és attitűdöket azonban nem csak az információk, hanem a tradíciók, a közösségben elterjedt normák és értékek is befolyásolhatják. Önmagában tehát az iskolai végzettség és a választási részvétel között nem feltétlenül kell lineáris kapcsolatot feltételeznünk. Az ugyanis, hogy az emberek tradicionális normákra vagy közösségi ajánlásokra támaszkodnak politikai véleményeik megformálásakor, nagyobb mértékben valószínűsíthető azok körében, akiknek egyébként alacsonyabb az iskolai végzettsége. Azt várjuk tehát, hogy az iskolai végzettség és a választásokon való részvételi hajlandóság között viszonylag jelentős kapcsolat van, ez azonban nem teljesen lineáris.

4. *A kérdezett életkora.* A korábbi választások során felhalmozott tapasztalatok, az életkor előrehaladtával megnövekvő tétek azt indokolják, hogy a magasabb életkorral nagyobb fokú választási hajlandóság is jár együtt. A legfiatalabbakat leszámítva, akik esetében az első választás egyben egyfajta felnőtté válási élményt is jelenthet, a fiatalabb generációk alacsonyabb választási részvételét az adott kohorszok mozgékonyasága, alacsonyabb fokú politikai érdeklődése, esetleg kevésbé kiforrott politikai véleménye indokol-

hatja. A középkorúak számára nyilván a megélhetési perspektívákkal kapcsolatos elvárások, valamint az aktív éveket kísérő, általános véleményklíma formálása feletti kontroll érzete teheti fontossá a választási részvételt. Az idősebb generációk esetében pedig a szocializációs háttér, a törvények, szabályok betartására vonatkozó nagyobb fokú hajlam, valamint általában az állami újraelosztásnak való nagyobb fokú kiszolgáltatottság is indokolja, hogy véleményt nyilvánítsanak egy választáson. Várakozásunk szerint tehát a választási részvétel pozitív kapcsolatban van az egyén életkorával. Minél idősebb valaki, annál valószínűbb, hogy elmegy szavazni. Azt is várjuk azonban, hogy a fiatalabbak ebben a tekintetben nem teljesen egységesek.

5. *Az egyének politikai attitűdje.* Az egyén politikai attitűdje egy hosszadalmas, bonyolult, iteratív folyamat eredményeként jön létre. A politikai attitűdök formálásában komoly szerepe van annak, hogy a pártpalettán miképpen oszlanak meg a magukat baloldalinak és jobboldalinak definiáló pártok, hogy az egyes pártok a saját nézeteiket mennyire markánsan, esetleg mennyire szélsőségesen fogalmazzák meg. Ez persze fordítva is igaz, a pártoknak akkor, amikor véleményeiket megfogalmazzák, tekintetbe kell venniük a választópolgárok megosztottságát, radikalizmusát, adott kérdésekben vallott véleményeit. Mindenesetre ennek a folyamatnak az eredményeképpen kialakul egyfajta összhang a pártok és a szavazótáborok között, amit még külön színezhethet a politikai paletta pártjai támogatottságának szituatív logikája. Teljesen más (és itt hely hiányában nem elemezhető) szituációt jelent egy erősen fragmentált pártrendszerben politizálni, mint egy olyanban, ahol a választók nagy többségét néhány nagyobb politikai erő tömöríti. Mindazonáltal egy alapvetően kevés pártot magában foglaló rendszerbe is „be van kódolva”, hogy a „széleken” helyet foglaló pártok radikálisabb nézeteket vallanak, és radikálisabb eszközökkel igyekeznek a szavazótáborukat mozgósítani. Ennélfogva azt lehet várni, hogy azok között a választók között, akik határozottabb elképzelésekkel rendelkeznek a politikáról – a politikai paletta szélén elhelyezkedők –, nagyobb arányban fognak a választásokon való részvételi szándékról is beszámolni.

6. *Társadalmi-gazdasági tényezők.* A választásszociológiai elemzések egyik központi témája az, hogy az elemzők megmondják: a különféle társadalmi rétegek és osztályok milyen pártokra szavaznak, illetve az egyes pártoknak mennyire széles a merítési bázisa, stb. Ezekben az elemzésekben abszolút fontos kérdés lehet a különböző, a választói preferenciákat meghatározó társadalmi-demográfiai tényezők pontos beazonosítása. E tanulmány alaptémája a választási részvételnél a férfiak és nők közötti különbségek bemutatása. Ebben a tekintetben azt várjuk, hogy egyéb tényezők változatlansága mellett már nincs jelentős hatása az egyének munkaerő-piaci aktivitásának, jövedelmének, lakhelyének. Azt mondjuk ezzel, hogy ha találunk is különbségeket egy egyszerű kétváltozós elemzés során a foglalkoztatottak és az inaktív választási részvételi hajlandóságában, a szóban forgó különbsé-

gek döntően abból fakadnak, hogy a megkérdezettek e csoportjainak eltér egymástól az iskolai végzettség szerinti, demográfiai és politikai értékek szempontból vett összetétele. Ennélfogva azt várjuk, hogy a munkaerő-piaci aktivitásnak, jövedelemnek és a település lakhelyének már nem lesz önálló hatása a választási részvételi szándékra.

Az adatokról

Elemzéseinkhez több, a kilencvenes évek végén készült kérdőíves adatfelvétel adatbázisát használjuk fel, amelyeket az alábbiakban röviden ismertetünk:

1. Vizsgálatunk egyik kiindulópontjaként az 1998 júniusában, közvetlenül az országos választások után készült, Post-election felvétel szolgál (esetszám: 1509). Ezt az országos reprezentatív adatfelvételt a választások utáni állapot elemzésére használjuk.

2. Másik kiinduló adatbázisunk egy összetett adatbázis, amely a TÁRKI 1999. április és 2001. október közötti Omnibusz-felvételeinek pártpreferencia- és választási magatartási adatait tartalmazza a megfelelő társadalmi-demográfiai háttérváltozókkal egyetemben. Ez az adatbázis lehetővé teszi, hogy valamelyest az idő dimenzióját is bevonjuk, és a szóban forgó időszak változásait is figyelemmel kísérhessük. A havonta készült Omnibusz-felvételek esetszáma egyenként 1500 körül volt.

Az előző két adatbázis mellett további két speciális, leválogatott felvétel adataiból is dolgozunk:

3. Az életkori hatás részletesebb, a fiatalok belső strukturáltságának elemzését is lehetővé tevő vizsgálatára egy 2001 októberében, a 18–30 évesek körében készült adatfelvételt használjuk fel (esetszám: 864), amelyhez kontrollcsoportként a fentebb említett Omnibusz-felvételek 2001. július és szeptember között készült három adatbázisának megfelelő korcsoportja szolgál (esetszám: 837). Ezáltal a legfiatalabb választói jogokkal rendelkező csoport részvételi hajlandóságáról még részletesebb betekintést nyerhetünk.

4. A másik speciális adatbázis az 1998-as TÁRKI Háztartás Monitor adatfelvételtől készült, amely összetétele alapján alkalmas arra, hogy a párkapcsolatban élők partnereinek választási magatartását is tudjuk vizsgálni. A párkapcsolatban élők és az egyedül élők súlyozott mintájának elemszáma: 3677.

Az idősoros felvételek eredményei

A választási részvételi hajlandóságra közvetlen kérdést tartalmaznak az egyes adatfelvételek. Biztos résztvevőnek azt tekintjük, aki egy négyfokú skálán a legbiztosabbnak tekinti a részvételét egy „most vasárnapi” választásokon. A részvételüket biztosra ígérők aránya stabilan 60% körül mozgott az 1999 tavasza és 2001 ősze közötti időszakban. (*1. táblázat*) Minden egyes időpontban kisebb valamivel a biztosan résztvevő férfiak száma a nők számához képest. Száz biztos résztvevőből a férfiak aránya alig valamivel van 50 százalék alatt. Tudjuk azonban, hogy a választókorú állampolgárok között a nők számottevő többségben vannak. Ezért tehát, ha azt számoljuk, hogy száz azonos nemű megkérdezett között mennyi a választásokra magukat biztos résztvevőnek ígérők aránya, láthatjuk, hogy a férfiak szavazási hajlandósága (az időszak folyamán 60–67%) magasabb a nőkénel (56–61%). A fiatalok (30 év alattiak) esetében általában is, és a két nemre vonatkozóan külön-külön is alacsonyabb a választási hajlandóság (52–53% körüli), ráadásul itt a férfiak és a nők adatai közötti különbségek is elhanyagolhatóak.

Ennyiben tehát igazoltnak is tekinthetnénk az 1. hipotézisünket. Tudni kell ugyanakkor, hogy a férfiak és a nők csoportjának összetétele számos más társadalmi demográfiai dimenzióban eltér egymástól. Mivel adott esetben ezek a dimenziók a választási hajlandóság tekintetében is meghatározóak lehetnek, adatainkat többváltozós modellben kell megvizsgálnunk: olyan modellben, amelyik adott tényezők változatlansága mellett képesek kimutatni a vizsgált dimenzió hatását a magyarázandó változóra.

1. táblázat

A „Részrt venne-e egy most vasárnap rendezendő választáson?” – kérdésre adott válaszok megoszlása nemek szerint
1998–2001 között (%)

	1998. június*	1999. április	július	október	2000. január	április	július	október	2001. január	április	július	október	Fiatalok 2001. október
	Száz megkérdezettből biztosan elmenne szavazni												
<i>Összesen</i>	59	58	61	61	60	63	59	60	58	58	63	63	53
Férfi	29	29	30	30	29	31	29	30	28	28	31	30	27
Nő	30	30	32	31	31	32	30	30	29	31	32	32	26
	Száz biztos szavazóból biztosan elmenne szavazni												
Férfi	49	49	49	49	48	50	49	50	49	48	50	49	51
Nő	51	51	51	51	52	50	51	50	51	52	50	51	49
Összesen	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	Száz azonos neműből biztosan elmenne szavazni												
Férfi	62	61	64	64	61	66	62	64	60	59	67	65	52
Nő	57	56	59	59	59	60	56	57	56	58	60	61	53
N	1509	1505	1524	1523	1512	1527	1526	1524	1522	1514	1523	1579	617

Megjegyzés: * Post-election

A kerekítések miatt az oszlopok összege eltérhet 100%-tól.

A választásokon való részvétel magyarázatára a legalkalmasabb statisztikai eljárásnak a logisztikus regresszió tűnt. Ez esetben a magyarázni kívánt esemény az, hogy elmege-e valaki a választásokra (részvételét biztosra ígéri) vagy sem.

Magyarázó változóink közé a kérdezett nemi hovatartozásán kívül bevontuk mindazokat a változókat, amelyek választási részvételre gyakorolt hatását tesztelni kívánjuk. Ezek a következők: a kérdezett neme, családi állapota, életkora, iskolai végzettsége, lakóhelyének településtípusa, munkakerő-piaci státusa, a háztartás jövedelme¹, valamint a kérdezett politikai beállítódása².

Logisztikus regressziós modellünket az 1998-as „Post-election”, valamint az idősoros Omnibusz-felvételekből kiválasztott három (minden évből egy-egy) adatfelvétel adatbázisain futtattuk le. A modellek legfontosabb eredményeit a 2. táblázat foglalja össze. A cellákban a szignifikáns esélyráták találhatóak, az esélyráta azt mutatja meg, hogy az adott kategóriába való tartozás a referencia-kategóriához képest hányszorosára emeli, illetve csökkenti a választási részvételt. (A referencia-kategóriák értéke 1, amelyet a követhetőség érdekében külön is kiírtunk a táblázatokban.) Azokban az esetekben, ahol a cellákban nem szignifikáns értékre utaló jelzés van, az azt jelenti, hogy az adott kategóriát jellemző esélyhányados (ez lényegében a választási részvétel esélye) nem tér el érdemlegesen a referencia-kategóriára jellemző értéktől.

Az idősoros adatokon futtatott logisztikus regressziós modell esélyrátái azt mutatják, hogy a kérdezett *nemi hovatartozása* nem szignifikáns, azaz a férfiak választási részvételi hajlandósága, a modellbe bevont többi változó kontrollálása mellett nem tér el a nőkéétől.

Ugyancsak nincs hatással a családi állapot, azaz, hogy egyedül vagy párban él valaki, bár a 2001. októberi adatok esetében szignifikáns volt a családi állapot változó. Az egyedülállókhöz képest a párban élők valamivel nagyobb eséllyel választanának.

Az *életkor* hatása a négy kiválasztott adatfelvételben két esetben szignifikáns volt. Minél idősebb korosztályhoz tartozik valaki, annál valószínűbb, hogy részt venne a szavazáson. A legfiatalabbakhoz képest a 36–59 éveseknek 1,4-1,6-szoros, az 59 éven felülieknek pedig 2,2–3-szoros az esélye a

¹ Bár a jövedelem figyelembe vétele nem javította jelentősen a modell illeszkedését, azt minden esetben bevontuk a magyarázó változóink közé. A jövedelmi különbségek jobb érzékelése érdekében jövedelem változóként a háztartás egy főre jutó havi nettó jövedelmének 10-es alapú logaritmusát használtuk.

² A politikai beállítódást kétféleképpen mértük: egyrészt a 10-fokú bal-jobb skála alapján – melynek a kódolása a következő volt: baloldali – 1–3; közép – 4–7; jobboldali – 8–10 –, másrészt pedig a kérdezett pártpreferenciája alapján képeztünk egy új változót, azaz az alapján, hogy milyen beállítódású pártra szavazna. Ez utóbbi esetben 4 kategóriába soroltuk a lehetséges válaszokat: Jobboldali – Fidesz-MPP, MDF, FKgP, KDNP, MIÉP, MDNP; baloldali – MSZP, SZDSZ, Munkáspárt, Együtt Magyarországért Unió, MSZDP; „egyéb párt, nem tudja” – Nemzetiségi Fórum, Új szövetség, illetve „válasz megtagadó”.

részvételre. A későbbiekben további magyarázatot igényel, miért van az, hogy az életkor hatása a Post-election és a 2000-es nyári felvétel esetében nem volt szignifikáns.

Az életkor mellett a választási részvétel másik fontos magyarázó tényezője az *iskolai végzettség*. A képzettségi szint pozitív hatással van a részvételre, a magasabb képzettségű kérdezett nagyobb eséllyel tartozik a biztos szavazók körébe. A diplomások 2,4–3,1-szoros valószínűséggel mennek el választani a nyolc általános végzettségűkhöz képest. A középfokú végzettségűek választási hajlandósága nem minden esetben tér el szignifikánsan a nyolc általánost végzettségűektől.

2. táblázat

A választáson való részvétel társadalmi-demográfiai meghatározói: logisztikus regressziós modellek esélyrátaí, 1998–2001

Magyarázó változók	Post-election 1998. június	1999. április	2000. július	2001. október
N	936	1326	1075	1027
-2 Log Likelihood	978,6	1498,5	1265,8	1157,8
Modell illeszkedése	899,7	1336,9	1101,7	1023,1
Chi-négyzet df.: 20; szign: 0,000	62,6	302,5	245,4	207,2
Helytálló előrejelzések aránya	73,8%	72,3%	70,3%	71,5%
<i>Életkor</i>				
18–35 éves	1	1	1	1
36–59 éves	n.sz.	1,4	n.sz.	1,6
59 év feletti	n.sz.	2,2	n.sz.	3,0
<i>Iskolai végzettség</i>				
Legfeljebb 8 általánost végzett	1	1	1	1
Szakmunkás	n.sz.	1,5	n.sz.	n.sz.
Érettségizett	1,8	2,6	n.sz.	n.sz.
Diplomás	2,5	3,1	2,7	2,4
<i>Politikai beállítódás 1. (bal-jobb skála alapján)</i>				
Jobboldali	1	1	1	1
Közép	n.sz.	0,5	n.sz.	0,5
Baloldali	n.sz.	n.sz.	n.sz.	n.sz.
Nem tudja	n.sz.	0,5	n.sz.	0,4
<i>Politikai beállítódás 2. (pártpreferencia alapján)</i>				
Jobboldali	1	1	1	1
Baloldali	n.sz.	n.sz.	1,9	n.sz.
Egyéb párt, nem tudja	0,3	0,4	0,5	0,6
Nem mondja meg	0,6	0,1	0,1	0,1

Megjegyzés: A családi állapot egyedül a 2001. októberi vizsgálatban volt szignifikáns: a párban élők esélyhányadosa 1,4. A településtípus ugyancsak egyszer, az 1999. áprilisi felvételen volt szignifikáns: a falusiak esélyrátaja 1,5 volt.

Ha a *politikai beállítódást* azzal mérjük, hogy az egyének hol helyezték el magukat a bal-jobb skálán, nem találunk lényegi eltéréseket az egyes csoportok részvételi hajlandóságában. Csak az idősor elején és a végén kaptunk szignifikáns esélyrátákat. A jobboldali beállítódással rendelkező csoporthoz képest az önmagukat „középre” helyezők, illetve a „nem tudja” választ adók feleakkora eséllyel vettek volna részt a választásokon. Tehát a politikailag kevésbé elkötelezett/kevésbé szélsőséges álláspontot képviselők egyének kevésbé biztosak abban is, hogy szavaznának-e vagy sem.

Ha azonban a válaszadóinkat aszerint kategorizáljuk, hogy van-e preferált pártjuk, és az a jobb vagy a bal oldalon helyezkedik-e el, akkor azt tapasztaljuk, hogy a pártpreferenciával rendelkezők választási hajlandósága lényegesen magasabb a pártpreferenciával nem rendelkezőkétől, nem tér viszont el aszerint, hogy az illető párt baloldalinak vagy jobboldalinak tekinthető-e.

Várakozásainknak megfelelően a kérdezett foglalkozása, jövedelme, valamint lakóhelyének településtípusa a többi változó hatásának kiszűrése után már nincs hatással a választási részvételre. Bár hozzá kell tennünk, hogy az 1999. áprilisi felvétel adatai szerint a fővárosi lakosokhoz képest a falusiak 1,5-ször nagyobb eséllyel mentek volna el szavazni.

Meg kell azonban jegyezni, modelljeink illeszkedése viszonylag alacsony. Ebből az következik, hogy bizonyára vannak olyan társadalmi jellemzők, amelyek a vizsgáltakhoz képest még jelentős mértékben magyarázni képesek a választói részvételi hajlandóságot.

A fiatalok részvételi hajlandósága

Az idősoros elemzések azt mutatták, hogy a választói hajlandóság jelentősen függ az életkortól, mégpedig minél idősebb valaki, annál valószínűbb, hogy részt vesz a választásokon. Modellünket a rendelkezésünkre álló 18–30 évesek reprezentatív mintáján is lefuttattuk, hogy lássuk az adott életkori csoporton belüli esetleges eltéréseket is. Ellenőrzésképpen három, Omnibusz-felvételekből leválogatott 18–30 éves korcsoport egyesített adatbázisára is illesztettük modellünket. A két logisztikus regressziós modell szignifikáns esélyrátáit a 3. táblázat mutatja.

A fiatalok választási részvételét nagyjából ugyanazok a tényezők befolyásolják, mint a teljes felnőtt lakosságét. Külön ki kell emelnünk azt, hogy a *nemi hovatartozás* itt sem gyakorolt érdemi hatást, továbbá a *családi állapot*, az *egy főre jutó háztartási jövedelem*, a *munkaerő-piaci státus*³, valamint a *lakóhely településtípusa* sem befolyásolják a választási részvételt.

³ A fiatalok adatbázisán használt munkaerő-piaci státus változónkat újra kellett kódolni: a nyugdíjasok csoportja helyett a „tanulók”-at emeltük ki, és kis esetszám miatt a vállalkozókat az aktívak közé soroltuk be. Az alacsony előfordulás miatt a nyugdíjasok az inaktívak csoportjába kerültek.

A fiatalok csoportján belül két korcsoportot, a 18–24 évesek és a 24–30 évesek csoportját különböztettük meg. Az esélyráták azonban nem szignifikánsak, tehát a 18–24 évesekhez képest a 24–30 évesek nem vesznek nagyobb eséllyel részt a választásokon. Ezzel tehát 4. hipotézisünk csak részben igazolódott, úgy tűnik, hogy 30 év alatt az életkori hatás nem számottevő.

Érdekes, hogy ebben a kohorszban (még) nem számít akkora mértékben az *iskolai végzettség* szerepe, mint az idősebbek között. Egyik mintánkban azt találtuk, hogy a diplomások csaknem 3-szor nagyobb eséllyel mennének el szavazni, mint a legfeljebb 8 általánost végzettek. Érdekes, hogy a másik minta nem igazolta mindezt vissza.

3. táblázat

Fiatalok – A választáson való részvétel társadalmi-demográfiai meghatározói: logisztikus regressziós modellek esélyrátái, 2001

Magyarázó változók	Fiatalok felvétel	Kontroll-csoport
N	590	578
-2 Log Likelihood	511,7	833,4
Modell illeszkedése	418,7	710,6
Chi-négyzet df.: 18; szign: 0,000	75,8	147,3
Helytálló előrejelzések aránya	64,9%	65,2%
<i>Iskolai végzettség</i>		
Legfeljebb 8 általánost végzett	1	1
Szakmunkás	n.sz.	n.sz.
Érettségizett	n.sz.	n.sz.
Diplomás	2,8	n.sz.
<i>Politikai beállítódás 1. (bal-jobb skála alapján)</i>		
Jobboldali	1	1
Közép	n.sz.	0,5
Baloldali	n.sz.	0,3
Nem tudja, nem mondja meg	n.sz.	n.sz.
<i>Politikai beállítódás 2. (pártpreferencia alapján)</i>		
Jobboldali	1	1
Baloldali	n.sz.	2,6
Egyéb párt, nem tudja	0,5	0,6
Nem mondja meg	0,1	0,1

A két *politikai attitűdöt* mérő változónk esetében csak a pártpreferencián alapuló van szignifikáns hatással a választási részvételre. Hasonlóan a teljes mintához, azt találtuk, hogy azok a fiatalok, akik az „egyéb párt, nem tudja” kategóriát választották, illetve azok, akik megtagadták a választ, jóval kisebb eséllyel kerülnének a biztos szavazók csoportjába, mint azok, akik valamilyen jobboldali pártra szavaznának. A három lakossági Omnibusz-vizsgálatból vett életkori mintán lefuttatott logisztikus regressziós modell esetében a

bal-jobb skála alapján létrehozott attitűdváltozónk is szignifikáns és a várt irányba mutat: a magukat jobboldalinak tartó fiatalokhoz képest az önmagukat középre sorolók feleannyi, a magukat balra sorolók pedig harmadannyi eséllyel vennének részt a választáson.

Érdekes, ezzel ellentétesnek látszó és további vizsgálatra számot tartó eredményeket kapunk, ha a választott párt alapján létrehozott változónkat nézzük: ugyanis a jobboldalra sorolt pártok szavazóihoz képest a baloldali pártra szavazók 2,6-szor nagyobb eséllyel mennének el szavazni. Ennek magyarázatához a következő fejezetben még visszatérünk.

Ugyanakkor a kapott eredmények összhangban vannak a „Fiatalok” adatbázisán számolt eredményekkel, azok, akik nem tudják melyik pártra szavaznának, illetve nem mondják meg, kisebb eséllyel is mennének el szavazni.

Összegezve tehát elmondhatjuk, hogy a fiatalok választási részvételét az iskolai végzettség, különösen az, hogy diplomás-e valaki vagy sem, illetve a politikai attitűd befolyásolja. Más társadalmi-demográfiai, illetve gazdasági tényezők nem játszanak szerepet abban, hogy biztosan elmenjenek szavazni.

Biztos és bizonytalan szavazók politikai beállítódás szerint

A két politikai attitűd-változó összevonásával egy új változót hoztunk létre, amely segítségével azt vizsgáltuk, hogy a mindkét szempont szerint magukat jobb-, illetve baloldalinak vallók körében hogyan alakul a biztos, illetve bizonytalan szavazók aránya.

Eredményeink szerint az erősen baloldaliak, azaz, akik a bal-jobb skálán magukat baloldalra helyezik és balra is szavaznának, körében a legmagasabb a biztos szavazók aránya (88%), ezt követi az erősen jobboldaliak csoportja (83%), majd a balra szavazók, de magukat a bal-jobb skálán középre helyezők következnek (75%).

A 4. táblázatból jól látszik, hogy a bal-jobb skálán magukat középre helyezők, de pártpreferenciával nem rendelkező megkérdezettek azok, akik körében jóval az átlag alatt alakul a biztos szavazók aránya. Kirívóan alacsony ez az arány a válaszmegtagadók között, mindössze 6%, valamint a minta 11%-ában azok esetében, akik nem tudják, vagy nem közölték, hogy hol helyeznék el magukat a bal-jobb skálán, és nem tudják, kire szavaznának, e csoport mintegy fele mondta biztosra, hogy elmenne szavazni.

Biztos és bizonytalan szavazók politikai beállítódásuk szerint 2001. október (%)

Bal-jobb skála - pártpreferencia	Biztos szava- zó	Bizonytalan szavazó	Összesen	N
Baloldali – balra szavazna	88	12	9	138
Közép – balra szavazna	75	25	13	196
Közép – nem tudja*	61	39	17	265
Közép – megtagadja	32	68	6	98
Közép – jobbra szavazna	69	31	16	251
Jobboldali – jobbra szavazna	83	17	7	106
Nem tudjuk** - nem tudja	49	52	11	171
Más	51	49	20	306
<i>Összesen (N)</i>	<i>63 (960)</i>	<i>37 (571)</i>	<i>100</i>	<i>1531</i>

Megjegyzés: *A „Nem tudja” kategóriába beletartoznak azok is, akik az „Egyéb párt” választ adták a pártpreferencia kérdésre.

**A „Nem tudjuk” csoportba azok a válaszadók tartoznak, akik nem tudták besorolni magukat a bal-jobb skálán, vagy megtagadták a válaszadást.

Ha nemek szerint vizsgáljuk a részvételi hajlandóságot, akkor ugyanazok a tendenciák érvényesülnek, mint a teljes mintára, azzal a különbséggel, hogy a férfiakhoz képest a nők körében alacsonyabban alakul az erősen jobboldaliak (78%), míg magasabban a balra szavazó és baloldali beállítódásúak aránya (89%). A férfiak esetében a megfelelő arányok 88%, illetve 87%. (5. táblázat)

A nők kisebb hányadának van határozott politikai nézete, akár a bal, akár a jobboldalt tekintjük. Ezt mutatja, hogy míg a nők 14%-a, addig a férfiak 8%-a nem tudja, hogy kire szavazna, miközben nem tudja, vagy nem mondja meg azt sem, hogy hol helyezné el magát a bal-jobb skálán. Ugyancsak magasabb a nők körében azok aránya, akik politikai beállítódásukat tekintve ugyan középen helyezkednek el, pártpreferenciájukról azonban nem tudunk semmit: a nők 19%-a, míg a férfiak 16%-a tartozik ebbe a kategóriába.

Biztos és bizonytalan szavazók a nők és férfiak körében politikai beállítódásuk szerint
2001. október (%)

Pártpreferencia – bal-jobb skála	Nők				Férfiak			
	Biztos szavazó	Bizony- talan szavazó	Össze- sen	N	Biztos szavazó	Bizony- talan szavazó	Össze- sen	N
Baloldali – balra szavazna	89	11	7	56	87	13	11	82
Közép – balra sza- vazna	74	26	12	97	76	24	14	99
Közép – nem tudja*	63	37	19	150	59	41	16	114
Közép – megtagadja	38	62	6	47	25	75	7	52
Közép – jobbra szavazna	72	28	16	129	66	34	17	122
Jobboldali – jobbra szavazna	78	22	7	55	88	12	7	51
Nem tudjuk** - nem tudja	45	55	14	112	56	44	8	59
Más	44	56	21	167	59	41	19	139
<i>Összesen</i>	<i>61</i> <i>(493)</i>	<i>39</i> <i>(320)</i>	<i>100,0</i>	<i>813</i>	<i>65</i> <i>(466)</i>	<i>35</i> <i>(252)</i>	<i>100</i>	<i>718</i>

Megjegyzés: *A „Nem tudja” kategóriába beletartoznak azok is, akik az „Egyéb párt” választ adták a pártpreferencia kérdésre.

**A „Nem tudjuk” csoportba azok a válaszadók tartoznak, akik nem tudták besorolni magukat a bal-jobb skálán, vagy megtagadták a választást.

Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy a részvétel szorosan összefügg a politikai beállítódással, főként azok mennek el szavazni, akik határozottan be tudják sorolni magukat a jobb- vagy a baloldalra. Eredményeink szerint a nők valamivel alacsonyabb a biztos résztvevők aránya és inkább szavaznak a baloldali pártokra, mint a férfiak.

Párok részvétele az 1998-as választásokon

Érdekes feltenni azt a kérdést, hogy vajon miképpen szavaznak a házaspárok, a párban élő partnerek. Mennyiben befolyásolja a kérdezett választási részvételét, hogy partnere részt vesz-e vagy sem a választásokon?

Ha abból indulunk ki, hogy a párkapcsolatban élők nagy részére igaz az, hogy hasonló társadalmi-gazdasági státussal rendelkeznek, azaz homogámok⁴ (Andorka, 1991; Bukodi, 2001), illetve azonos kulturális háttérrel ren-

⁴ Magyarországon az iskolázottságon alapuló homogámia a 70-es években csökkent, majd a 80-as évek második felétől, illetve a 90-es években egyre növekedett, és ez leginkább a maga-

delkeznek, akkor azt is feltételezhetjük, hogy ez megmutatkozik a politikai beállítódásban is. Nehezen tudunk elképzelni egy olyan párkapcsolatot, ahol éppen a választásokról ne esne szó a párok között, és ne osztanák meg a véleményüket egymással. Feltételezésünk szerint tehát a párban élők esetében valószínűleg jelentősen befolyásolja a választási magatartást, hogy az illető partnere hogyan viselkedik, részt vesz-e vagy sem, illetve, hogy milyen politikai beállítódású.

A Háztartás Monitor 1998-as felvételén⁵ végzett elemzések első fontos eredménye, hogy párkapcsolatban élők választási részvétele magasabb, mint az egyedülállóké.⁶ (6. táblázat) Míg az egyedülállók az átlag alatt alakul a részvételi aránya, addig akár a párban élő nőket, akár a férfiakat tekintjük, az átlag feletti arányuk ment el szavazni 1998-ban. Megfigyelhető, hogy a párban élők körében a férfiak részvétele valamivel magasabban alakult, viszont az egyedülállók esetében e tekintetben nem volt különbség.

6. táblázat

A párkapcsolatban élő nők és férfiak, valamint az egyedülállók részvételi aránya az 1998-as választásokon (%)

	Szavazott	Nem szavazott	Összesen	N
Feleség/élettárs	66	34	33	934
Férj/élettárs	68	32	29	1072
Egyedülálló nő	59	41	23	735
Egyedülálló férfi	58	42	15	479
Összesen	64 (2058)	36 (1162)	100	3220

A párok választási részvételének alakulásának vizsgálatát a Háztartás Monitor 1998 „párok” almintáján⁷ folytatjuk. Az eredmények azt mutatják, hogy a párok 61%-a esetében mind a férj, mind a feleség elment szavazni, és 23%-ban egyik sem vett részt a választásokon. Eszerint tehát nagyon magas azon párok aránya, akik befolyásolják egymás választási magatartását. (7. táblázat)

sabb iskolai végzettségű csoportokra volt jellemző. 1999-ben az iskolázottság szerint homogám párok aránya a 18–29 éves feleségek körében 52% volt. (Bukodi, 2001)

⁵ Mivel a TÁRKI Háztartás Monitor 1998-as felvétele éppen az 1998-as választások idején készült, ezért az egyfajta *post-election* felvételként is szolgálhat. Másik fontos megjegyzés, hogy ez esetben függő változónkat nem a „Részt venne-e a választásokon ...” kezdetű kérdés, hanem egy másik, „Az országgyűlési választások első fordulóján, május 10-én Ön melyik pártra szavazott?” kérdés alapján hoztuk létre. Így biztos szavazónak az a személy számított, aki valamelyik pártra leadta a voksát.

⁶ Egyedülállók csoportjába tartoznak mindazok, akik nem élnek párkapcsolatban, ez természetesen nem feltétlenül jelenti azt, hogy egyedül is élnek.

⁷ A „párok” adatbázisban összesen 1041 olyan pár adata található, akik esetében mindkét partnerrel készült interjú a Háztartás Monitor kutatás során.

7. táblázat

Párok választási részvétele 1998-ban – az érvényes válaszok aránya (%)

Mindketten elmentek szavazni	61
Csak a nő vett részt	7
Csak a férfi vett részt	9
Egyik sem ment el szavazni	23
<i>Összesen (N)</i>	<i>100 (859)</i>

Ha tovább menve arra is kíváncsiak vagyunk, hogy vajon mennyire szavaztak egy irányba a párok, kiderül, hogy ebben is igen hasonlóan alakulnak a partnerek attitűdjei. (8. táblázat) A párok 29%-ában mindketten jobboldali pártra szavaztak, 26%-ában pedig mindketten valamelyik baloldali pártra.

8. táblázat

Jobboldalra és baloldalra szavazók aránya a párkapcsolatban élő férfiak és nők körében – érvényes válaszok megoszlása (%)

Férj/élettárs	Feleség/élettárs			
	Jobboldali párt	Baloldali párt	Nem szavazott	Összesen
Jobboldali párt	29	3	6	38
Baloldali párt	3	26	3	32
Nem szavazott	4	3	23	30
<i>Összesen</i>	<i>36</i>	<i>32</i>	<i>32</i>	<i>100 (855)</i>

Konkrétan, a pártok szintjén vizsgálni a dolgot túl aprólékos lenne, de a két legnagyobb párt esetében érdemes megnézni, hogy hogyan szavaztak a párok 1998 májusában. (9. táblázat) Minden negyedik pár volt olyan, ahol mindkét partner az MSZP-re adta le voksát, és minden ötödik pár esetében mindketten a Fideszre szavaztak. A más pártokra,⁸ de egységesen szavazó párok aránya 16% volt. Csaknem ugyanennyi volt (15%) azon párok súlya, akik közül az egyik valamelyik nagy pártra, a másik partner pedig nem ugyanarra a nagy pártra vagy esetleg más kisebb pártra szavazott.⁹ A párok viszonylag magas arányában, több mint egyötödében alakult úgy, hogy vagy az egyik, vagy a másik nem ment el szavazni.

⁸ Más párt: a Fideszen és az MSZP-n kívül minden más listán szereplő pártot ebbe a kategóriába soroltunk be. Ha tehát mindketten más pártra szavaztak a párok, akkor ez azt jelenti, hogy egyikük sem szavazott a Fideszre vagy az MSZP-re, de előfordulhat, hogy az egyik Kiszgáza, a másik pedig MIÉP szavazó volt.

⁹ A különböző pártra szavazó párok között elképzelhető volt olyan párosítás, mint pl. a Fidesz-MSZP vagy a Fidesz-SZDSZ is.

Az együtt, illetve külön szavazó párok megoszlása 1998-ban (%)

MSZP – MSZP	27
Fidesz – Fidesz	22
Más párt – Más párt	16
Különböző pártokra szavaztak	15
A pár egyik tagja nem szavazott	21
<i>Összesen (N)</i>	<i>100 (660)</i>

Megjegyzés: A százalékok összege a kerekítések miatt eltérhet a 100%-tól.

A partnerek befolyását a korábban már alkalmazott logisztikus regressziós eljárással is vizsgáltuk. Független változónk az 1998-as választásokon való részvétel, azaz milyen társadalmi-demográfiai tényezők befolyásolják – különösen a partner részvételének, illetve politikai beállítódását is figyelembe véve – azt, hogy részt vett-e a kérdezett vagy sem az 1998. május 10-i választásokon.

Modellünk felépítésénél figyeltünk arra, hogy magyarázó változóink amennyire lehetséges, megegyezzenek az Omnibusz-felvételeknél alkalmazottakkal. Kihagytuk a nem, illetve a családi állapot változókat, mivel négy almintára az egyedülálló nőkre, férfiakra, valamint a párban élő nőkre és férfiakra futtattuk le a modellünket. Továbbá két új magyarázó változót is bevettünk a modellbe, az egyik a partner politikai beállítódása, ugyancsak a bal-jobb skála alapján készült: 1 – baloldali, 2 – közép, 3 – jobboldali, illetve 4 – nem tudjuk. A másik a partner részvételére vonatkozott: 1 – partnere nem vett részt; 2 – partnere részt vett.

A logisztikus regressziós modellek esélyrátái a 10. táblázatban találhatók.

Az egyedülálló nők választási részvételét ellentétben az Omnibusz-vizsgálatok eredményeivel sem az életkor, sem az iskolai végzettségük nem befolyásolja. (1. modell) A fővárosban élő egyedülálló nőkhöz képest a faluban élők kisebb eséllyel vettek részt a választáson. Az aktívakhoz képest viszont az inaktívak csoportjába tartozó hölgyek 1,7-szer nagyobb valószínűséggel mentek el szavazni 1998-ban. Érdekes, hogy az egyedülállók esetében szignifikáns hatása van a háztartás jövedelmének. Minél magasabb jövedelemmel rendelkezik a háztartás, annál nagyobb a részvételi hajlandóság is az egyedülállók között. A politikai beállítódás változóból mindössze annyi derül ki, hogy azok, akiknek nem tudjuk a politikai beállítódását, jóval kisebb eséllyel vettek részt az 1998-as május 10-i választáson is.

Az egyedülálló férfiak esetében a hölgyekétől eltérő eredményeket kaptunk. (2. modell) A férfiak választási részvételét befolyásolja az életkor, az iskolai végzettség és a háztartási jövedelem is. A legfiatalabb korosztályhoz képest a 36–59 éves férfiak 2,2-szer nagyobb eséllyel mentek el szavazni.

Párok – A választáson való részvétel társadalmi-demográfiai meghatározói:
logisztikus regressziós modellek esélyrátái, 1998

Magyarázó változók	Egyedülálló nő 1. modell	Egyedülálló férfi 2. modell	Házás nő 3. modell	Házás férfi 4. modell
N	756	439	840	839
-2 Log Likelihood	871,3	516,1	668,5	656,4
Modell illeszkedése	721,0	465,1	792,2	845,6
Chi-négyzet	103,9	123,1	387,4	371,1
	df.: 13	df.: 13	df.: 17	df.: 17
	szign.: 0,000	szign.: 0,000	szign.: 0,000	szign.: 0,000
Helytálló előrejelzések aránya	66,7%	72,2%	82,9%	83,5%
<i>Egy főre jutó havi nettó háztartási jövedelem 10 alapú logaritmus</i>	3,3	5,5	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>
<i>Életkor</i>				
18–35 éves	1	1	1	1
36–59 éves	<i>n.sz.</i>	2,2	1,7	<i>n.sz.</i>
59 év feletti	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>
<i>Iskolai végzettség</i>				
Legfeljebb 8 általánost végzett	1	1	1	1
Szaktudás	<i>n.sz.</i>	2,2	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>
Érettségizett	<i>n.sz.</i>	3,1	2,0	<i>n.sz.</i>
Diplomás	<i>n.sz.</i>	7,6	2,9	<i>n.sz.</i>
<i>Településtípus</i>				
Főváros	1	1	1	1
Város	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>
Község	0,6	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>
<i>Munkaerő-piaci státus</i>				
Aktív	1	1	1	1
Nyugdíjas	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>	2,1
Inaktív	1,7	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>
<i>Politikai beállítódás 1. bal-jobb skála alapján</i>				
Jobboldali	1	1	1	1
Közép	<i>n.sz.</i>	0,3	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>
Baloldali	<i>n.sz.</i>	0,3	<i>n.sz.</i>	<i>n.sz.</i>
Nem tudjuk	0,3	0,1	0,2	0,2
<i>A partner volt-e szavazni</i>				
Nem			1	1
Igen			18,5	19,1

Minél képzetesebb a kérdezett, annál nagyobb eséllyel vett részt az választáson 1998-ban. Az alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezőkhöz viszonyítva a szakmunkások részvételi esélye 2,2-szeres, az érettségizetteké

3,1-szeres, míg a diplomásoké 7,6-szoros volt. A háztartási jövedelem, akár csak az egyedülálló nők esetében, pozitívan befolyásolta a részvételt. A férfiak esetében szignifikánsan befolyásolta a szavazáson való részvételt a bal-jobb skála szerinti politikai attitűd is: a jobboldali érzelűekhez képest a magukat középre, balra sorolók harmad akkora eséllyel mentek el szavazni.

A párkapcsolatban élőket vizsgálva – miután bevontuk a partnerre vonatkozó változókat – az egyedülállókhöz képest az egyik különbség az, hogy mind a nők, mind a férfiak esetében eltűnik a háztartási jövedelem hatása. (3. és 4. modell) Az életkor és az iskolai végzettség csak a nők esetén szignifikáns. A 18–35 évesekhez képest a 36–59 éves nők 1,7-szer nagyobb eséllyel mentek el szavazni 1998-ban. A legfeljebb 8 általános osztályt végzett párkapcsolatban élő nőkhöz képest az érettségizettek 2-szer, a diplomások pedig 2,9-szer nagyobb eséllyel adták le voksukat valamelyik pártra.

A munkaerő-piaci státusz csak a párkapcsolatban élő férfiak választási részvételére van hatással, de ezek közül egyedül a nyugdíjasok esélyhányadosa szignifikáns: a nyugdíjasok 2,1-szer nagyobb eséllyel szavaztak valamelyik pártra az aktív férfiakhoz képest. A kérdezett politikai attitűd változója azt mutatja, hogy azok, akik a bal-jobb skálán magukat nem tudták vagy nem akarták besorolni, jóval kisebb eséllyel mentek el szavazni 1998-ban. Bár a kérdezett partnerének politikai beállítódása nem látszik befolyásolni a kérdezett választási magatartását, annál inkább hatással van viszont rá az a tény, hogy a kérdezett partnere elment-e szavazni vagy sem. Amennyiben a partner szavazott, ez a hölgyek esetében 18,5, míg a férfiak esetében 19-szeresére emeli a választási részvétel esélyét.

Összefoglalás

Tanulmányunkban a nők és férfiak választási magatartását befolyásoló társadalmi-demográfiai tényezőket vizsgáltuk.

Feltételeztük, hogy a nemi hovatartozás befolyásolja a kérdezettek részvételi hajlandóságát a választásokon, illetve, hogy a kérdezett életkora és iskolai végzettsége pozitív hatással van a részvételre. A nemi hovatartozással kapcsolatos hipotézisünk nem állja meg a helyét, a részletesebb elemzésekből kiderült, hogy a nemi hovatartozás nem befolyásolja azt, hogy elmegy-e az illető szavazni vagy sem. Másfelől igazolódni látszik az a feltevésünk, hogy a kérdezett életkora és iskolai végzettsége hatással van a választási részvételre. Minél idősebb valaki, illetve minél magasabb az iskolai végzettsége annál valószínűbb, hogy elmenne szavazni is. Azt a hipotézisünket, miszerint a munkaerő-piaci részvétel, a településtípus, valamint a háztartás jövedelme nem befolyásolja a részvételt, alátámasztják eredményeink.

Munkánk során további feltételezésünk az volt, hogy a választási magatartás függ a kérdezett politikai attitűdjétől, azaz, hogy hol helyezi el magát a

bal-jobb skálán, illetve milyen pártpreferenciával rendelkezik. Ez a feltevé-
sünk igazolódni látszik, bár az eredmények leginkább a bizonytalan válaszo-
kat adókra bizonyultak érvényesnek. Ezek szerint a bizonytalan szavazók
feleakkora eséllyel vennének részt a választásokon a pártpreferenciával ren-
delkezőkhöz képest.

Külön vizsgáltuk tanulmányunkban, a legfiatalabbak, a 18–30 évesek
választási magatartását. A fiatalok választási részvételét az iskolai végzett-
ség, különösen az, hogy diplomás-e valaki vagy sem, illetve a politikai atti-
túd befolyásolja. Más társadalmi-demográfiai, illetve gazdasági tényezők
nem játszanak szerepet a biztosan részvételben.

A párok részvételi hajlandóságát vizsgálva arra az eredményre jutottunk,
hogy a párkapcsolatban élők jóval magasabb arányban vesznek részt a vá-
lasztásokon, mint az egyedülállók. Tovább menve, a választási részvételt
jelentősen befolyásolja az, ha a kérdezett partnere is elment szavazni. A pá-
rok 61%-ában mindkét partner elment szavazni, míg 23%-uk esetében egyik
partner sem vett részt a választásokon. Tehát a párok 80%-a részvételi haj-
landóságát tekintve együtt mozgott. Az elemzés során az is kiderült, hogy a
partnerek politikai beállítódása igen hasonlóan alakul egymáshoz. 1998.
májusában a párok 29%-ában mindketten jobboldali pártra szavaztak, 26%-
ában pedig mindketten valamelyik baloldali pártra.

Irodalom

- Andorka R., 1991: A házaspárok társadalmi helyzete egymáshoz viszonyítva. In: Utasi Ágnes
(szerk.): Társas kapcsolatok, Budapest, Gondolat, pp. 20–39.
- Bukodi E., 2001: A házassági homogámia és heterogámia időbeli változása. Statisztikai
Szemle, 79. évf. 2. szám, pp. 142–161.
- Jenson, J., 1987: Changing Discourse, Changing Political Agenda. In: Katzenstein, Mary-
Mueller, Carol: The Women's Movements of the US and Western Europe. University of
Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Lévai K., 2000: A nő szerint a világ. Budapest, Osiris Kiadó.
- Ross, George-Jenson, J., 1988: „The Tragedy of the French Left”, *New Left Review* 171.
- Scholzmann, K. L.–Burns, N.–Verba, S., 1998: Gender and the Pathways to Participation:
The Role of Resources. *The Journal of Politics*, 1998, Vol. 56, p. 4.
- Sineau, M., 1994: Law and Democracy. In: Thébaud, Françoise: *A History of Women*.
Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, London.
- Worcester, R.–R. Mortimore–B. Gosschalk, 2001: The 2001 British General Elections.
World Association for Public Opinion Research Annual Conference. Rome, 21 Septem-
ber, 2001.